

Dialek Melayu Perlis: Pemetaan Geodialek Beraplikasikan GIS

Perlis Malay Dialect: Mapping of Geodialect Using GIS

FAZAL MOHAMED MOHAMED SULTAN, NOR HASHIMAH JALALUDIN, HARISHON RADZI, JUNAIDI KASDAN
& MUHAMMAD FAIZ AIZUDDIN SUHAIMI

ABSTRAK

Perlis ialah sebuah negeri yang unik kerana bersempadan dengan sebuah negara asing di utaranya iaitu Thailand dan dengan sebuah negara tempatan di selatannya iaitu Kedah. Kedudukannya yang unik ini turut memberikan impak kepada dialek Melayu yang dituturkan oleh penutur natif di Perlis. Justeru kajian ini akan cuba mengkaji taburan dialek Perlis serta sempadan dialek dalam negeri Perlis. Kajian distribusi dialek ini dikenali sebagai dialek geografi. Dialek geografi juga dikenali sebagai geodialek. Kajian ini mengenal pasti sempadannya melalui pemilihan taburan variasi leksikal di Perlis menggunakan teknologi Geographic Information System (GIS). Teknologi ini digunakan bagi melakar peta lengkap dan tepat yang mampu menghuraikan penyebaran dialek seterusnya membentuk peta isogloss yang lebih canggih. Teknologi GIS ini mempunyai kebolehan untuk memproses data raya serta berkemampuan untuk mengenal pasti dialek yang berbeza dengan tepat dan cepat walaupun kawasan itu luas. Kajian ini meneliti variasi bagi tiga butir leksikal yang melibatkan 660 orang responden di 18 buah mukim, merangkumi 66 buah kampung di Perlis. Responden ditemu bual bagi mendapatkan variasi bagi leksikal /punggung/, /baling/, dan /comot/. Kajian ini berjaya membahaskan satu penemuan baru bahawa terdapat beberapa variasi leksikal yang mewakili variasi dialek Perlis. Antara dialek yang dikenal pasti ialah Dialek Melayu Kedah dan Dialek Melayu Satun. Kajian ini juga berjaya mengenal pasti subdialek Perlis yang hanya muncul di beberapa tempat sahaja berikutan kurangnya penutur subdialek ini. Selain itu, kajian ini membahaskan bahawa faktor-faktor penyebaran variasi dialek adalah dikaitkan dengan faktor sejarah dan faktor geografi.

Kata kunci: Geodialek; Sistem Maklumat Geografi (GIS); geodialek; Perlis; dialek Melayu; peta

ABSTRACT

Perlis is a unique state because it is bordered by Thailand, a foreign country in the north and Kedah, a local state in the south. Its unique position also has an impact on Malay dialect spoken by the indigenous Malays in Perlis. Therefore, this study will try to study the distribution of Perlis dialect and dialect boundary within the state of Perlis. The study of a dialect distribution is known as a geographical dialect. The geographical dialect is also known as geodialect. This study identifies its boundaries through the selection of lexical variants distributed in Perlis using the Geographic Information System (GIS) technology. This technology is used to draw a complete and precise map that is able to elaborate the diffusion of dialects thus forming a more sophisticated isogloss map. This GIS technology has the capability to process big data as well as has the ability to identify different dialects accurately and quickly even if the area is wide. This study examined the variation of three lexical items involving 114 respondents in 18 countries, comprising 66 villages in Perlis. Respondents were interviewed to get variations for lexical /punggung/, /baling/, and /comot/. This study successfully described a new discovery that there are several lexical variations that represent the variation of the Perlis dialect. Among the dialects identified are the Kedah Malay Dialect and the Satun Malay Dialect. The study also identified that the Perlis subdialect which only appeared in some places were due to the lack of subdialect speakers. In addition, this study concludes that the spreading factors of the dialect variation are associated with historical factors and geographical factors.

Keywords: Geodialect; Geographic Information System (GIS); Perlis; Malay dialect; map

PENGENALAN

Dalam kajian dialek, ilmu bidang geografi telah banyak menyumbang dan membentuk suatu bidang yang dikenali sebagai dialek geografi. Dialek geografi juga dikenali sebagai geodialek merupakan kajian mengenai dialek dalam kawasan geografinya. Hal ini telah ditegaskan oleh Asmah (1993-2008), menurutnya apabila hendak memperkatakan tentang bahasa Melayu dalam kawasannya, maka kita hendaklah terlebih dahulu memahami perkara yang dimaksudkan dengan geografi dialek serta kaedahnya. Antara istilah lain yang digunakan ialah *geolinguistik* (Siti Noraini Hamzah & Nor Hashimah Jalaluddin 2018; Harishon Radzi, Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Nor Hashimah Jalaluddin & Junaini Kasdan 2018; Nor Hashimah Jalaluddin 2018). Maka jelaslah bahawa kajian sebegini melibatkan bentuk-bentuk percakapan yang bervariasi di sesebuah kawasan dengan kawasan yang lain dalam satu ruang geografi.

Makalah ini memuatkan sebuah kajian terhadap variasi dialek yang terdapat di negeri Perlis. Hasilnya, sebuah peta isoglos yang menunjukkan pengaruh beberapa dialek dibentuk. Asmah Haji Omar (2008) menyatakan terdapat dua subdialek di Perlis iaitu dialek Melayu Kedah dan sub dialek Perlis. Pemerhatian awal menunjukkan terdapatnya perbezaan dari aspek fonologi mengikut mukim yang berlainan. Perbezaan ini sebenarnya boleh dikaitkan dengan variasi dialek yang ada di Perlis. Malah, faktor geografi dan sejarah negeri Perlis itu sendiri boleh dikaitkan dengan penyebaran dialek. Perlis secara geografinya bersempadan dengan negeri Kedah dan juga negara Thailand. Menelusuri sejarah secara ringkas, negeri Perlis dahulunya merupakan sebahagian daripada negeri Kedah. Kedah ketika tahun 1771 hingga 1821 pula berperang dengan Siam. Setelah berlaku pergolakan dalaman dan luaran, Perlis berpisah dengan Kedah dan memilih berpihak kepada kerajaan Maharaja Siam. Akhirnya, Perlis mendapat pemerintah baru yang telah dilantik oleh Maharaja Siam selepas tahun 1839 (Mohammad Isa Othman 1990). Kini, Perlis merupakan salah satu negeri yang berdaulat di dalam Malaysia.

Berdasarkan sejarah ini, Perlis mempunyai hubungan lampau dengan Siam dan Kedah. Setelah sekian lama, kajian baru perlu dilakukan bagi mendapatkan maklumat baru dan terkini terhadap penggunaan dan penyebaran dialek di Perlis.

Berdasarkan pemerhatian awal, subdialek Perlis masih digunakan dalam sebahagian kecil penduduk di Perlis (Fazal Mohamed Mohamed Sultan & Noriati Muhamad 2017). Dialek Melayu Kedah pula masih kuat berpengaruh disamping wujudnya unsur-unsur asimilasi daripada masyarakat Siam yang menetap di Perlis.

Memandangkan perubahan teknologi dapat membantu menambah baik cara pemetaan dialek dilakukan, maka kajian ini akan memfokuskan kepada penggunaan alat Sistem Maklumat Geografi atau Geographic Information System (GIS). Teknologi ini digunakan bagi melakar peta lengkap dan tepat yang mampu menghuraikan penyebaran dialek seterusnya membentuk peta topografi yang lebih sofistikated. Kajian seumpama ini akan dapat mengangkat kajian dialek setaraf dengan kajian antarabangsa yang lain. Dengan itu juga pemetaan dialek yang selama ini hanya berdasarkan lakaran akan digantikan dengan penggunaan teknologi yang lebih tepat.

OBJEKTIF DAN PERSOALAN KAJIAN

Kajian ini mengandungi dua objektif iaitu pertama, mengenal pasti variasi bagi tiga leksikal pilihan di negeri Perlis dan kedua memetakan taburan variasi leksikal tersebut menggunakan perisian Geographic Information System (GIS). Berdasarkan objektif di atas, persoalan kajian boleh dibentuk. Pertama, bagaimana untuk mengenal pasti variasi dialek bagi tiga leksikal kata nama yang terpilih di Perlis? Persoalan ini hanya mampu dijawab menerusi pelaksanaan kajian lapangan – menemui responden yang terdiri daripada penduduk asal negeri Perlis. Langkah ini amat penting kerana pengumpulan data yang sahih sahaja diperlukan. Data yang sahih juga bergantung kepada soalan yang signifikan yang perlu dijawab oleh responden yang terpilih.

Persoalan kedua pula membicarakan cara pemetaan data variasi leksikal menggunakan perisian Geographic Information System (GIS) dilakukan. Persoalan ini bersifat teknikal kerana melibatkan perisian berkomputer. Secara ringkasnya, peta Perlis dimasukkan ke dalam perisian GIS. Peta berbentuk digital memenuhi ketepatan yang diperlukan. Kemudian, titik koordinat bagi kampung terpilih di setiap mukim dikenal pasti dan ditandai. Di sini juga berlakunya proses penandaan maklumat-maklumat lain yang berkaitan seperti bentuk muka

bumi – sungai, bukit dan lain-lain. Maklumat bentuk muka bumi adalah penting kerana elemen-elemen ini boleh menjadi faktor penyebaran dialek tersebut dan boleh digambarkan dalam sistem GIS. Setelah itu, maklumat berkenaan variasi leksikal yang dikutip dimuatkan dalam titik kampung-kampung tersebut. Setelah diproses, taburan variasi leksikal dapat dilihat pada peta yang mewakili seluruh negeri Perlis. Berdasarkan taburan ini, peta isoglos dialek di Perlis dapat dibentuk.

SOROTAN KAJIAN LEPAS

Di Malaysia, apabila bidang dialek dikaji, sumber yang tidak boleh ditinggalkan ialah “Susur Galur Bahasa Melayu” karya Asmah Haji Omar (1985). Dalam tulisan ini, dialek Perlis tidak diangkat menjadi satu dialek yang tersendiri, sebaliknya penulis meletakkannya dalam perbincangan dialek Kedah. Beliau menyebut, yang dikatakan dialek Kedah itu ialah bahasa Melayu yang mempunyai ciri-ciri tersendiri yang dituturkan dari Perlis sampai ke Perak Utara. Dengan itu, dialek Kedah juga dituturkan di Pulau Pinang. Dalam huraian lanjut, Asmah mengatakan bahawa terdapatnya subdialek Perlis yang secara dasarnya masih menggunakan dialek Kedah. Tambahan pula, subdialek Perlis ini disamakan dengan dialek yang dituturkan oleh penduduk Langkawi. Lalu, dinamakan semula menjadi subdialek Perlis-Langkawi. Maklumat ini sangat berguna sebagai panduan awal untuk pengkaji melihat sejauh mana penyebaran dialek di Perlis. Namun, tiada gambaran yang jelas yang dijelmakan melalui peta. Asmah hanya menyatakan beberapa titik kawasan yang menggunakan subdialek Perlis-Langkawi misalnya di Mata Air, Datuk Kayaman, Panggas, Ngulang, Cuping, Beseri, Paya dan Padang Malau. Selebihnya dapat difahami menuturkan dialek Kedah Utara. Sekali lagi ditekankan bahawa membuat sempadan dialek di atas peta dengan hanya menggunakan maklumat ini tidak mencukupi. Titik-titik tempat atau mukim yang dinyatakan agak luas dan sukar untuk mengetahui di mana sebenarnya penyebaran bermula dan berhenti. Lagi pula, tidak boleh menggunakan sempadan daerah atau mukim sebagai ukuran penyebaran dialek (Collins, 1983; Mohd Tarmizi Hasrah, Rahim Aman & Shahidi A.H. 2010). Oleh itu, penelitian baru wajar dilakukan bagi mengetahui beberapa perkara. Pertama, adakah penyebaran subdialek Kedah utara dan sub dialek Perlis-Langkawi masih berlaku pada kawasan yang

sama? Kajian Asmah ini dilakukan pada tahun 1985 dan telah dikemaskini pada tahun 2008. Namun, tidak banyak yang berubah lebih-lebih lagi dalam konteks data yang diberikan. Kedua, di manakah titik-titik yang lebih tepat bagi membentuk satu sempadan isoglos yang memisahkan beberapa subdialek? Persoalan ini dan yang berkaitan akan dapat dirungkaikan menerusi kajian yang lebih komprehensif yang menggunakan teknologi terkini. Di sinilah munculnya pemanfaatan ilmu bidang geografi – khususnya perisian GIS yang digunapakai dalam kajian ini.

Dalam bidang kajian dialek Geografi pula, antara yang terawal ialah kajian tesis sarjana oleh Ajid Che Kob pada tahun 1984. Tulisan yang bertajuk “*Dialek Geografi Pasir Mas*” ini menumpukan aspek fonetik di daerah Pasir Mas, Kelantan. Sebanyak 40 kampung dipilih dalam daerah ini untuk dikaji dan diteliti perbezaan sebutan dan leksikal yang digunakan. Peta lakaran daerah Pasir Putih digunakan bagi menunjukkan titik kawasan kajian. Pemetaan yang dihasilkan oleh Ajid dilihat bersifat lakaran atau impresionistik. Andaian pengkaji ialah tiada rujukan rasmi pada ketika itu dan analisis yang dihasilkan oleh beliau sudah memadai bagi menunjukkan taburan variasi dialek yang dituturkan oleh masyarakat di Pasir Mas. Teknologi terkini berasaskan GIS mampu memberikan peta yang lebih komprehensif. Oleh itu, kelebihan sebegini akan dimanfaatkan dalam tulisan ini.

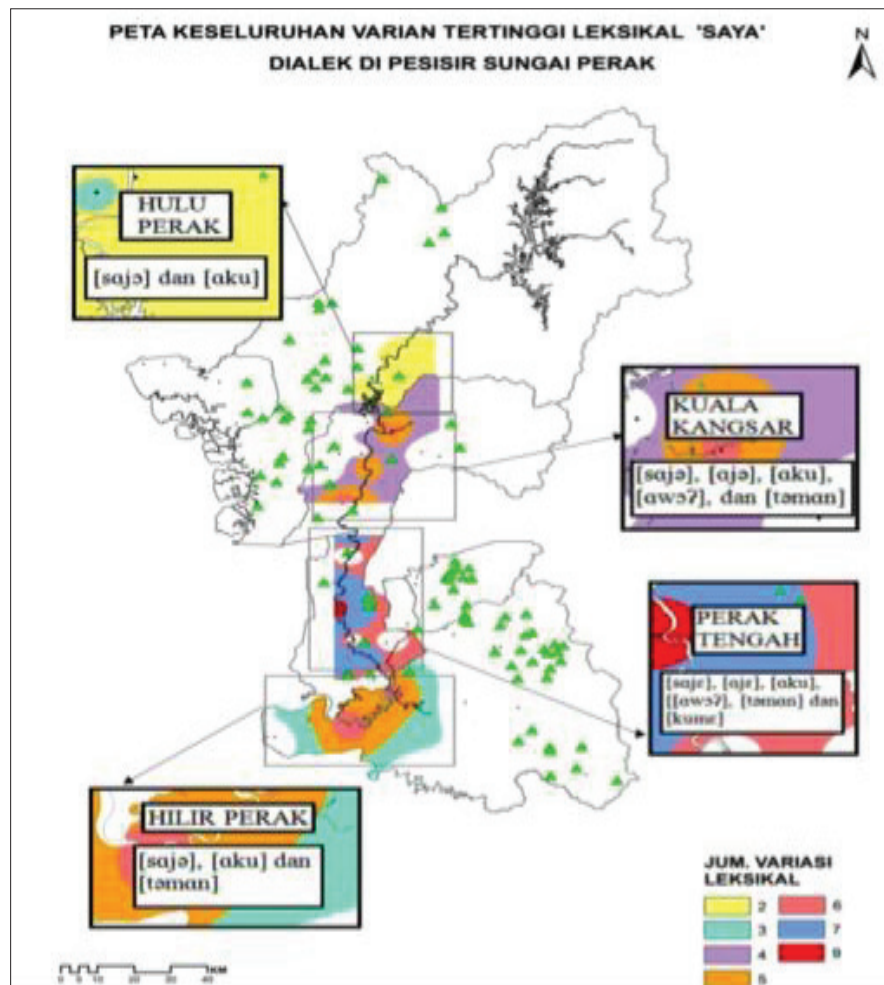
Manakala pemanfaatan teknologi GIS dalam bidang linguistik sudah tidak asing lagi. Menerusi sebuah artikel bertajuk “Analyzing Dialectological Distribution of Japanese”, Onishi (2010) menyatakan terlalu banyak informasi yang perlu diambil kira apabila satu-satu kajian dialek geografi atau *geolinguistik* dilakukan. Oleh itu, beliau mencadangkan pengkaji dialek geografi agar memanfaatkan teknologi GIS. Jika sebelum ini maklumat yang banyak sukar untuk diproses, maka GIS perlu diterokai sepenuhnya. Tambahnya lagi, langkah ini akan turut membuka ruang *geolinguistik* terhadap bidang sains umum. Dalam artikelnya, Onishi turut menekankan dua faktor yang jarang disentuh oleh pengkaji lepas. Dua faktor tersebut ialah altitud atau ketinggian bentuk muka bumi dan kepadatan penduduk. Menurut beliau, dua aspek ini sangat mempengaruhi penyebaran dialek. Onishi berjaya menunjukkan pengaruh dialek tertentu dalam kawasan yang mempunyai penduduk yang ramai.

Antara artikel jurnal terbaru yang diterbitkan berkaitan dialek geografi ialah “Variasi Kata Ganti Nama Dialek di Pesisir Sungai Perak: Analisis Geographical Information System (GIS)”. Kajian ini dilakukan oleh penyelidik dari Universiti Kebangsaan Malaysia iaitu Nor Hashimah Jalaluddin, Norlisafina, Zaharani Ahmad dan Harishon Radzi (2016). Mereka meneliti variasi leksikal kata ganti nama diri pertama ‘saya’, kedua ‘kamu’ dan ketiga ‘mereka’ dalam dialek Melayu di pesisir Sungai Perak. Secara khususnya, kawasan kajian melibatkan empat daerah iaitu Hulu Perak, Kuala Kangsar, Perak Tengah dan Hilir Perak.

Pengkaji mengatakan bahawa kawasan sungai dipilih kerana berkait rapat dengan permulaan kepada pembinaan sesebuah ketamadunan. Hal ini dapat dilihat menerusi kerajaan Ur dan Babylon di Mesopotamia. Di Perak pula, pemerintahan Kesultanan Melayu juga terletak di pesisir sungai iaitu Sungai Perak yang berada di daerah Kuala Kangsar (Ishak 2012). Pengkaji seterusnya

menghuraikan wujudnya pembentukan masyarakat di kawasan ini yang melibatkan proses sosial untuk berinteraksi. Maka terhasillah dialek sebagai pertuturan harian. Menariknya di Perak ini, ianya bersempadan dengan banyak negeri iaitu Kedah, Pulau Pinang, Kelantan dan negara Thailand. Maka wujudlah pelbagai dialek seperti dialek Perak itu sendiri, dialek Kedah, dialek Selangor dan dialek Patani. Oleh itu, kajian ini meneliti pengaruh dialek-dialek ini terhadap kata ganti nama di kawasan pesisir Sungai Perak.

Bagi mendapatkan hasil yang lebih tepat, pengkaji menggunakan teknologi GIS. Sama seperti pengkaji sebelum ini, mereka bersetuju agar GIS dimanfaatkan dalam bidang linguistik. Semua data yang diperolehi menerusi temu bual dan soal selidik dimuatkan ke dalam aplikasi ArcGIS. Selain titik kampung, mereka turut memuatkan sungai dan tanah tinggi ke dalam peta bagi mengaitkannya dengan faktor penyebaran dialek. Menurut pengkaji lagi, faktor geografi yang melibatkan gunung

PETA 1. Isoglos yang berjaya dibentuk oleh pengkaji

ganang mahupun bukit bukau memainkan peranan bagi melintasi dialek dari sempadan sebelah. Contohnya, dibawakan peta taburan variasi bagi leksikal 'saya'.

Dalam hasil pemetaan yang telah dibuat, pengkaji mengangkat dua faktor atau pengaruh kepada penyebaran variasi leksikal iaitu geografi dan sempadan. Misalnya pengaruh dialek Patani di kawasan Hulu Perak. Kawasan ini yang bersempadan dengan negara Thailand tidak dipisahkan sepenuhnya oleh gunung-ganang. Sebaliknya hanya dibatasi dengan beberapa buah gunung dan tasik yang terus dihubungkan dengan sungai. Oleh itu, dialek Melayu Patani lebih mudah tersebar ke kampung-kampung di Hulu Perak. Seperti yang telah dinyatakan, Perak bersempadan dengan banyak negeri termasuklah negara Thailand. Oleh itu, pengaruh dialek negeri jiran ini sedikit sebanyak tersebar di Perak.

METODOLOGI KAJIAN

Sebelum dihuraikan dengan lebih lanjut berkenaan metodologi kajian, pengkaji akan menerangkan batasan kajian. Antara batasan yang dibincangkan ialah batasan kawasan, pemilihan responden dan pemilihan leksikal. Bagi batasan kajian, pengkaji memilih keseluruhan mukim yang terdapat di Perlis. Laman web Jabatan Penerangan Negeri Perlis menjelaskan Perlis terdiri daripada tiga daerah parlimen iaitu Padang Besar, Kangar dan Arau. Dalam setiap daerah pula terdiri beberapa mukim dan secara keseluruhannya, terdapat sekitar 18 mukim di negeri ini. Bagi mendapatkan data yang menyeluruh, setiap mukim telah dipilih. Pemilihan kesemua mukim di Perlis ini juga adalah kerana mukim-mukim yang berada di kawasan pesisiran sungai dan mukim yang berada di kawasan berbukit-bukau akan menyumbang kepada dapatan data yang rencam dari segi variasi leksikalnya.

Bagi mendapatkan data yang asli, pemilihan responden perlu diteliti. Dalam kajian ini, responden yang dipilih hanyalah terdiri daripada penutur natif dialek Perlis. Bermakna, responden hanya terhad kepada penduduk daripada kalangan rakyat Malaysia. Dalam kajian ini, tiga peringkat umur difokuskan iaitu remaja (12-29 tahun), dewasa (30-49 tahun) dan warga tua (50 tahun ke atas). Walaupun terdapat komuniti Siam yang telah lama menetap di sini, namun mereka ini tidak dipilih. Sebaliknya, yang difokuskan ialah pengaruh

dialek atau bahasa komuniti kecil ini – sekiranya ada, terhadap dialek yang dituturkan masyarakat setempat. Menurut Noriah Mohamed dan Omar Yusoff (2010), terdapat komuniti yang dikenali sebagai Samsam yang telah menetap di bahagian utara Semenanjung Malaysia iaitu Perlis dan Kedah, termasuklah Langkawi. Komuniti Samsam ini merupakan hasil perkahwinan campur antara kaum Melayu dengan Siam dan juga Cina dengan Siam. Berdasarkan, kenyataan ini, dapat diandaikan bahawa terdapat pengaruh Siam dalam dialek setempat. Namun begitu, responden yang ditemui pengkaji hanya dalam kalangan masyarakat Melayu sahaja berikutan tidak dijumpai komuniti Samsam di Perlis. Pada peringkat awal, target jumlah responden yang dikehendaki bagi kajian ini ialah sekurang-kurangnya 100 orang bagi kesemua kampung terpilih. Setelah dijalankan kajian selidik, seramai 114 orang responden diperolehi.

Tiga leksikal yang terdiri daripada kata nama telah dipilih dalam kajian ini. Leksikal yang dimaksudkan ialah /punggung/, /baling/, dan /comot/. Setiap satu leksikal ini mewakili satu kategori leksikal iaitu /punggung/ ialah kata nama, /baling/ ialah kata kerja manakala /comot/ ialah kata adjektif. Pemilihan ketiga-tiga leksikal ini dibuat berdasarkan beberapa faktor. Antaranya ialah kesemua leksikal ini mempunyai variasi sebutan yang banyak iaitu melebihi enam. (Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Zaharani Ahmad, Nor Hashimah Jalaluddin & Harishon Radzi 2016). Kebanyakan leksikal lain yang turut diuji dan dikaji hanya mendapat lima variasi dan ke bawah. Variasi yang banyak menunjukkan leksikal ini kerap dan meluas penggunaannya. Malah, menerusi variasi yang pelbagai inilah unsur atau pengaruh dialek tertentu dapat dikenal pasti (Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Zaharani Ahmad, Nor Hashimah Jalaluddin & Harishon Radzi 2016). Pengaruh dialek inilah yang cuba dicungkilkan dalam kajian ini. Selain itu, setiap leksikal ini mewakili tiga kategori kata utama iaitu kata nama, kata kerja dan kata adjektif.

Leksikal /punggung/ secara dasarnya boleh dianggap tabu dan kurang sopan penggunaannya. Namun kepelbagaian variasi seolah-olah menunjukkan leksikal ini sentiasa digunakan. Perbezaan bukan sahaja berlaku pada tahap sebutan malah pada tahap perkataan itu sendiri. Kajian ini bukanlah untuk menunjukkan tahap eufemisme setiap variasi namun boleh dianggap variasi ini turut memaparkan nilai kesopanan pada tahap

tertentu. Bagi leksikal /baling/ pula, kata kerja ini sudah umum penggunaannya. Maka, tidak hairan jika variasi terkumpul mencecah sembilan. Akhir sekali ialah kata sifat /comot/. Walaupun perkataan /comot/ ini sendiri kurang digunakan, namun variasinya yang lain kerap digunakan bagi menunjukkan sifat yang sama. Pemilihan ketiga-tiga leksikal ini dianggap memadai bagi mencapai objektif kajian.

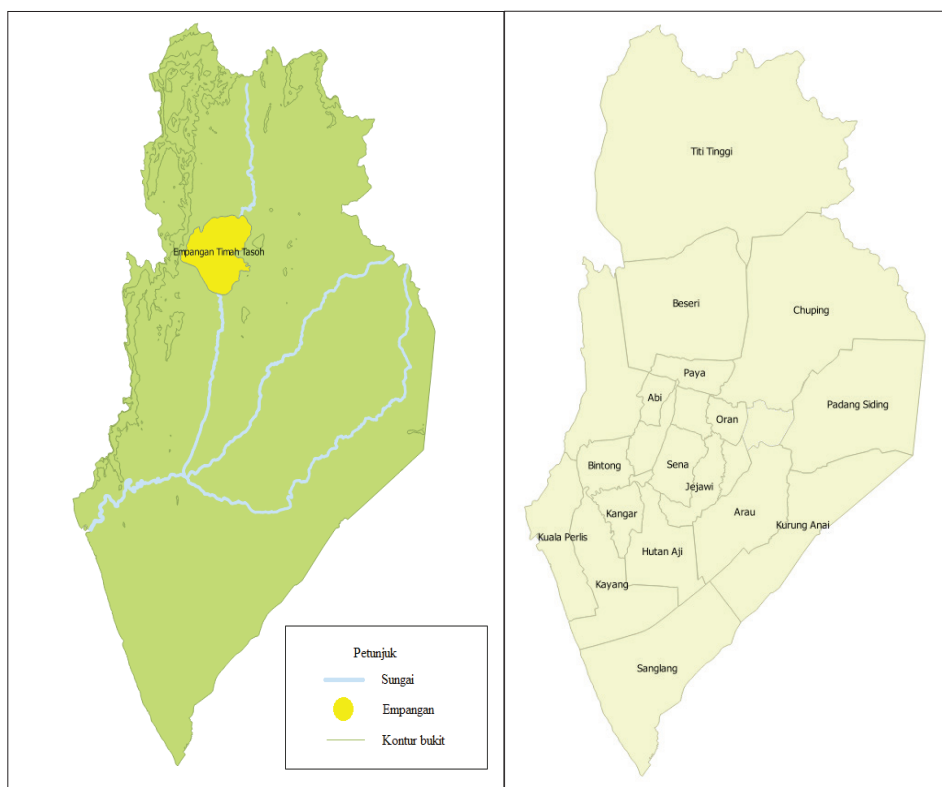
Kajian lapangan memerlukan pengkaji pergi ke setiap kampung untuk menemu bual responden. Responden juga ditanya berdasarkan borang soal selidik yang telah dibina oleh pengkaji. Sewaktu proses ini berlangsung, rakaman suara dibuat bagi menyimpan data yang tidak sempat dicatat. Bagi memastikan responden bersuara dan memberi kerjasama, pengkaji telah meminta supaya mereka menceritakan topik perbualan mudah seperti asal usul kampung, aktiviti-aktiviti sosial, ekonomi, mahupun politik yang berlaku di kawasan mereka. Oleh itu, perbualan dapat dilakukan secara santai. Sekiranya ketiga-tiga leksikal itu tidak muncul maka pengkaji telah menyediakan satu gambar yang terdiri daripada seorang tua yang comot mukanya dengan makanan tetapi duduk di atas kerusi sambil membalik bola kepada seekor kucing di dalam rumah. Pengkaji akan cuba bertanya mengenai

keadaan mukanya, aktiviti yang dilakukannya dan nama bahagian yang duduk di atas kerusi. Strategi ini membantu untuk memastikan bahawa setiap responden menggunakan ketiga-tiga leksikal yang dicari itu.

Data yang dikutip akan dikumpul dan dibersihkan. Dibersihkan bermaksud rakaman setiap leksikal dimainkan sebanyak tiga kali untuk memastikan semua variasi dicatat dengan tepat. Data ini dimasukkan ke dalam jadual mengikut kawasan dan leksikal. Menggunakan jadual ini, taburan variasi leksikal dibuat menggunakan aplikasi QGIS versi 2.18.3. Peta yang digunakan dalam kajian ini diperoleh melalui Jabatan Ukur dan Pemetaan Malaysia (JUPEM). Oleh itu, ketepatan peta sukar untuk dipertikaikan. Peta ini menunjukkan perbezaan variasi yang digunakan oleh penutur tempatan serta taburannya.

DAPATAN KAJIAN

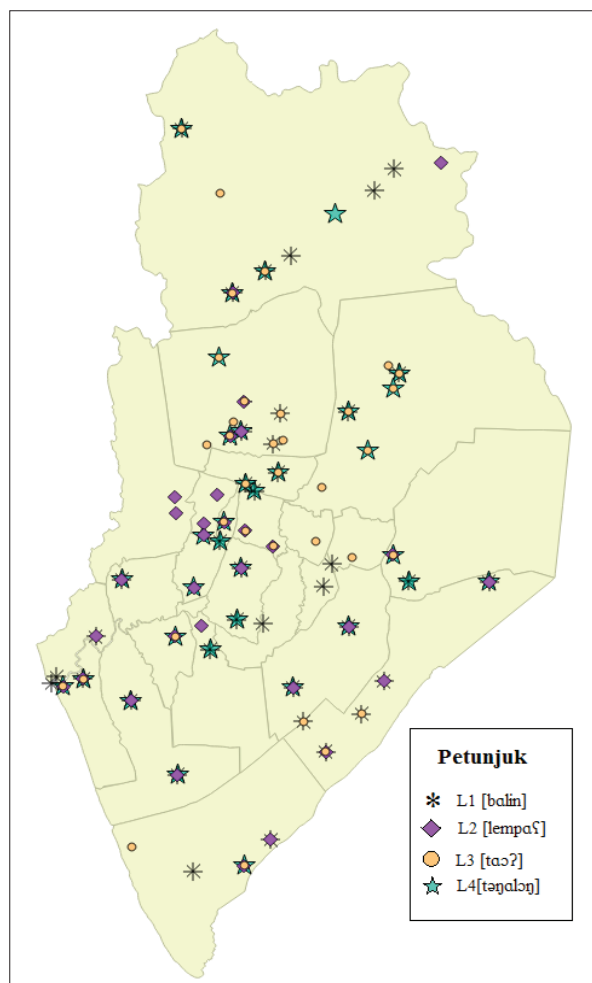
Terdapat 10 variasi bagi leksikal /baling/. Senarai variasi tersebut ialah [balin], [lempaŋ], [taɔʔ], [təŋalɔŋ], [pungai], [tuɔʔu], [lempijaŋ], [buɑŋ], [law], [leju]. Dua daripada variasi leksikal /baling/ ini merupakan dialek Siam sepenuhnya iaitu L9

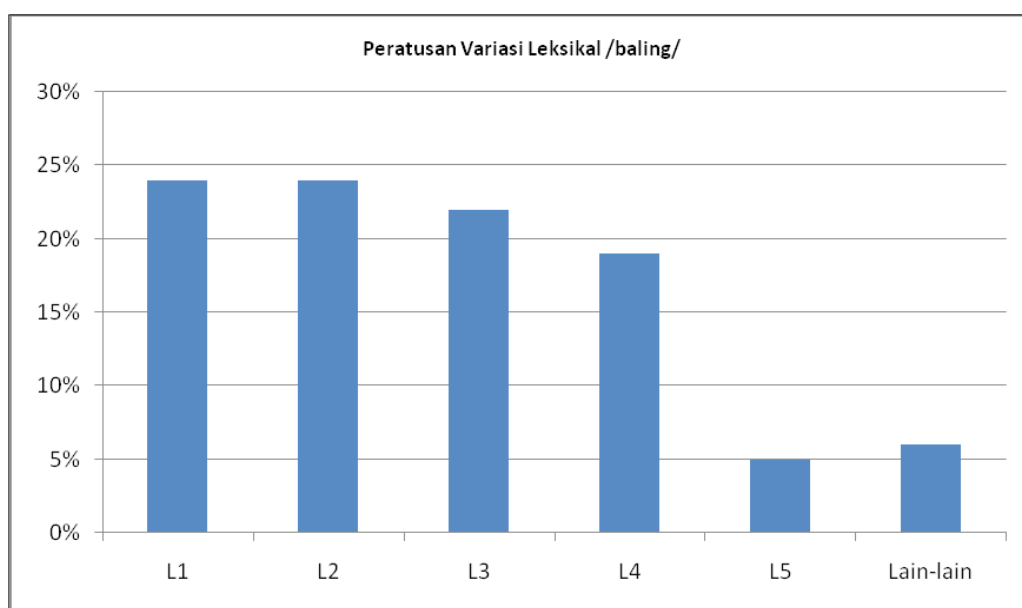
PETA 2. Peta fizikal dan mukim di Perlis

[law] dan L10 [leju]. Penggunaannya pula tidak signifikan kerana hanya muncul sekali sahaja iaitu di kampung Rambai, mukim Padang Siding. Penggunaan leksikal ini menunjukkan wujudnya penduduk Siam di Perlis. Namun, variasi sebegini hanya digunakan dalam kelompok masyarakat Siam sahaja. Ketika bersosial dengan masyarakat Melayu, variasi lain digunakan seperti [balin] dan [taoʔ] seperti yang ditunjukkan dalam jadual di atas. Antara varian lain yang kurang digunakan ialah [lempijaʃ] yang juga hanya muncul sekali di kampung Chemumar, mukim Sanglang. Variasi yang paling dekat dengannya ialah L2 [lempaʃ]. Namun begitu, tidak dapat dipastikan sama ada penyisipan vokal /i/ yang diikuti geluncuran /j/ membawa pengaruh dialek atau tidak. Begitu juga dengan variasi L8 [buɑŋ] yang hanya muncul tiga kali di mukim Titi Tinggi. Leksikal ini merupakan kata dasar dalam bahasa Melayu standard dan penggunaannya boleh dianggap umum. Namun kurangnya penggunaan di Perlis menunjukkan variasi lain menjadi pilihan penduduk di sini.

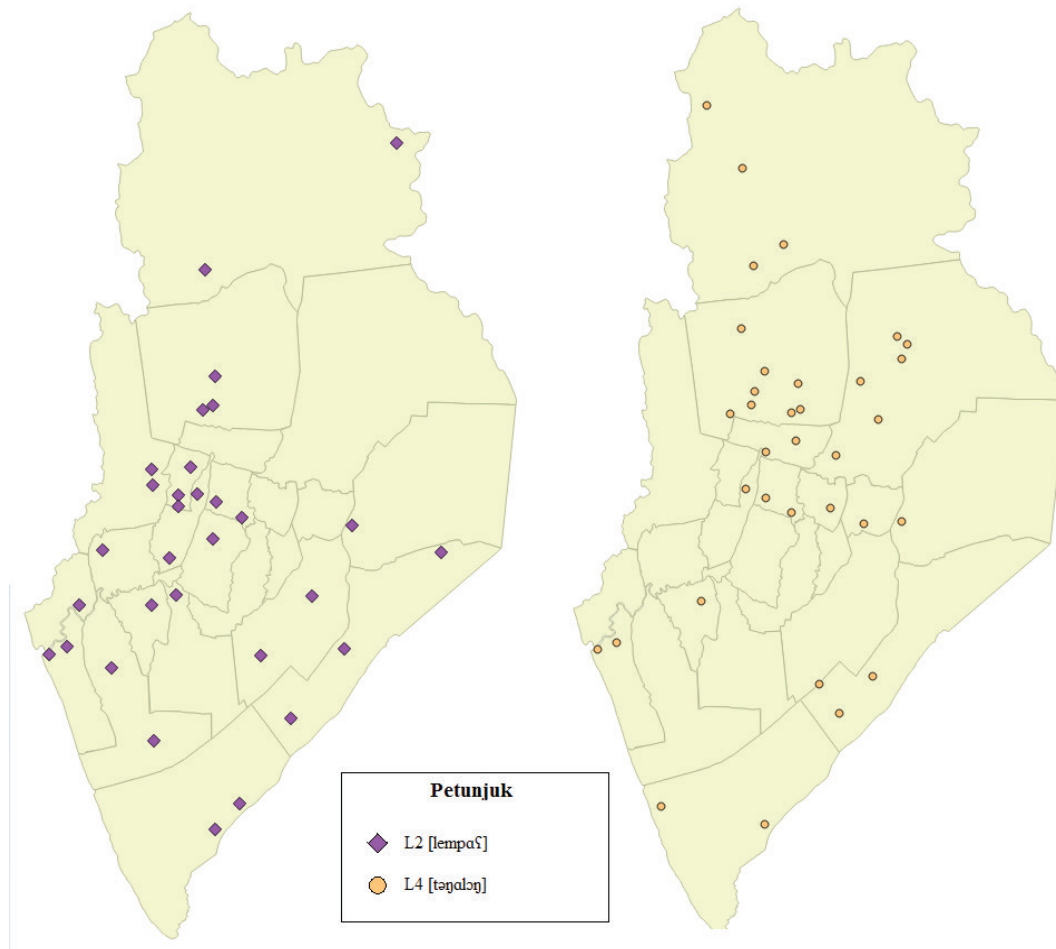
Rajah 1 merumuskan kekerapan penggunaan variasi bagi leksikal /baling/ oleh responden di Perlis. Berdasarkan carta ini, L1 [balin] dan L2 [lempaʃ] mempunyai kekerapan yang sama iaitu sebanyak 24%. Manakala mengikuti rapat ialah L3 [taoʔ] sebanyak 22% dan L4 [təŋɑlŋ] sebanyak 19%. L5 [puŋgai] hanya digunakan oleh 5% responden. Selebihnya ialah untuk variasi lain yang tidak signifikan kekerapannya. Bagi melanjutkan perbincangan ini, variasi L1, L2, L3 dan L4 akan

PETA 3. Taburan empat variasi utama leksikal /baling/

RAJAH 1. Kekerapan penggunaan variasi leksikal /baling/

PETA 4. Perbandingan taburan dua variasi

dipaparkan dalam bentuk peta menggunakan aplikasi QGIS.

Berdasarkan peta 4, L2 [lempaʃ] kebanyakannya tersebar di bahagian selatan sehingga ke bahagian tengah Perlis. L4 [təŋaləŋ] pula tersebar di kawasan utara sehingga ke tengah Perlis. Taburan dua variasi ini seolah-olah menunjukkan bahagian tengah Perlis terutamanya di mukim Abi, Paya, Oran dan sekitarnya menjadi tempat terhentinya pengaruh variasi tersebut. Pengkaji berpendapat kawasan tengah ini menjadi kawasan pengumpulan dialek yang datang dari dua arah. L2 lebih banyak digunakan di kawasan yang berhampiran dengan Kedah manakala L4 pula lebih banyak digunakan berdekatan dengan Thailand.

L2 [lempaʃ] merupakan variasi yang terbentuk daripada kata dasar /lempar/. Kata ini sinonim dengan kata kunci /baling/. Perubahan konsonan /r/ menjadi /ʃ/ menunjukkan pengaruh dialek Melayu Kedah. Oleh itu, boleh diandaikan bahawa variasi ini datang dari selatan Perlis yang bersempadan

dengan Kedah. Namun, penyebaran variasi ini tidak menyeluruh dan terhenti di kawasan tengah Perlis. Walaupun terdapat beberapa kawasan yang turut menggunakan variasi L2 ini seperti Beseri dan Titi Tinggi, namun jumlahnya tidak signifikan.

Bagi L4 [təŋaləŋ] pula, persamaan dengan kata dasar dalam bahasa Melayu standard tidak diketemui. Carian entri bagi variasi ini dijumpai dalam Glosari Dialek Kedah seliaan Dewan Bahasa dan Pustaka. Pendapat ini menunjukkan variasi L4 merupakan sebahagian daripada dialek Melayu Kedah. Namun jika diperhatikan taburan L4 ini, kebanyakan penggunaannya tertumpu di bahagian utara sehinggalah bahagian tengah Perlis. Bahagian ini bersempadan dan berdekatan dengan Thailand. Tambahan pula, Ruslan (2011) ada menjelaskan bahawa penggunaan vokal belakang rendah iaitu /ɔ/ menunjukkan ciri dialek Melayu Satun. Sama seperti L3 [taɔʔ], ciri ini terdapat dalam suku kata akhir L4. Atas sebab ini, pengkaji berpendapat bahawa variasi [təŋaləŋ] merupakan pengaruh dialek Melayu

Satun. Penggunaannya di Kedah juga mungkin disebabkan pengaruh dialek ini. Kedudukan geografi Kedah yang juga bersempadan dengan Thailand memudahkan tersebarnya variasi ini. Penyebaran di Perlis boleh dikatakan bermula di mukim Titi Tinggi yang dipenuhi kawasan berbukit dan hutan yang menjadi tumpuan penempatan penduduk. Dari semasa ke semasa, variasi ini tersebar sehinggalah ke bahagian tengah Perlis.

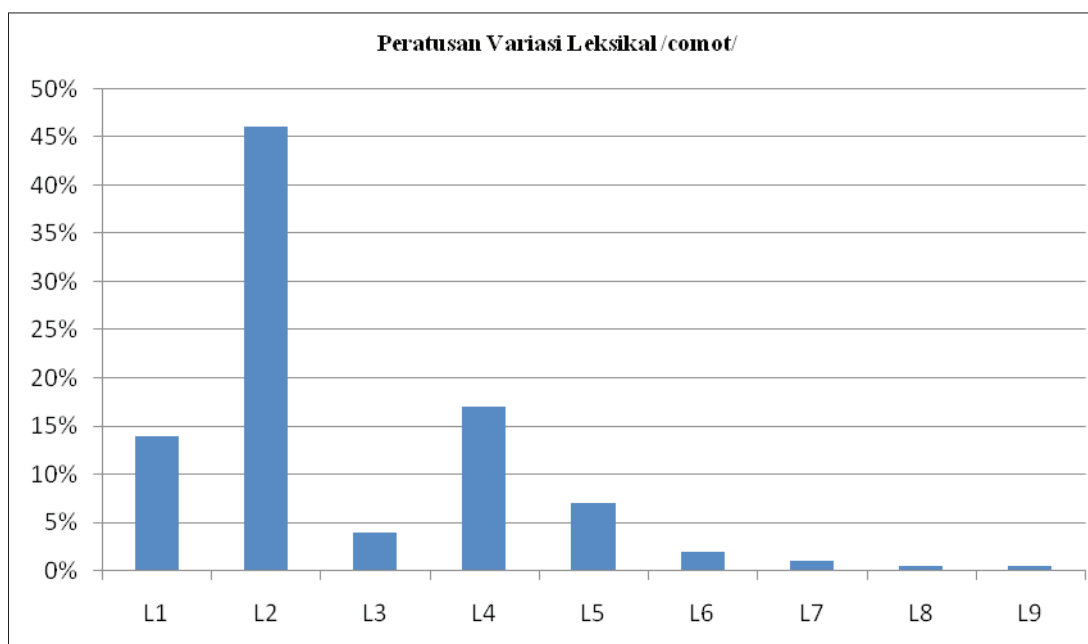
Bagi leksikal /comot/, terdapat sembilan variasi iaitu L1 [bələŋaɕ], L2 [bələmuɕ], L3 [damɔɕ], L4 [kətɔɕ], L5 [hudəh], L6 [bəlutin], L7 [pələʔ], L8 [lekeh] dan L9 [kətuaɕ]. Bagi mendapatkan gambaran mengenai peratusan penggunaan setiap variasi, dibawakan carta bar di bawah.

Peratusan kekerapan penggunaan variasi bagi leksikal /comot/ di kawasan kajian menunjukkan L2 [bələmuɕ] tertinggi sebanyak 46% diikuti L4 [kətɔɕ] dengan 17% dan L1 [bələŋaɕ] sebanyak 14%. Penggunaan tiga leksikal ini dilihat signifikan berbanding dengan variasi lain. Seterusnya ialah L5 [hudəh] dengan 7%, L3 [damɔɕ] (4%), L6 [bəlutin] (2%), L7 [pələʔ] (1%), L8 [lekeh] (0.5%) dan L9 [kətuaɕ] (0.5%). Bagi tujuan analisis peta, pengkaji terlebih dahulu menggunakan tiga variasi utama bagi memaparkan taburannya di Perlis.

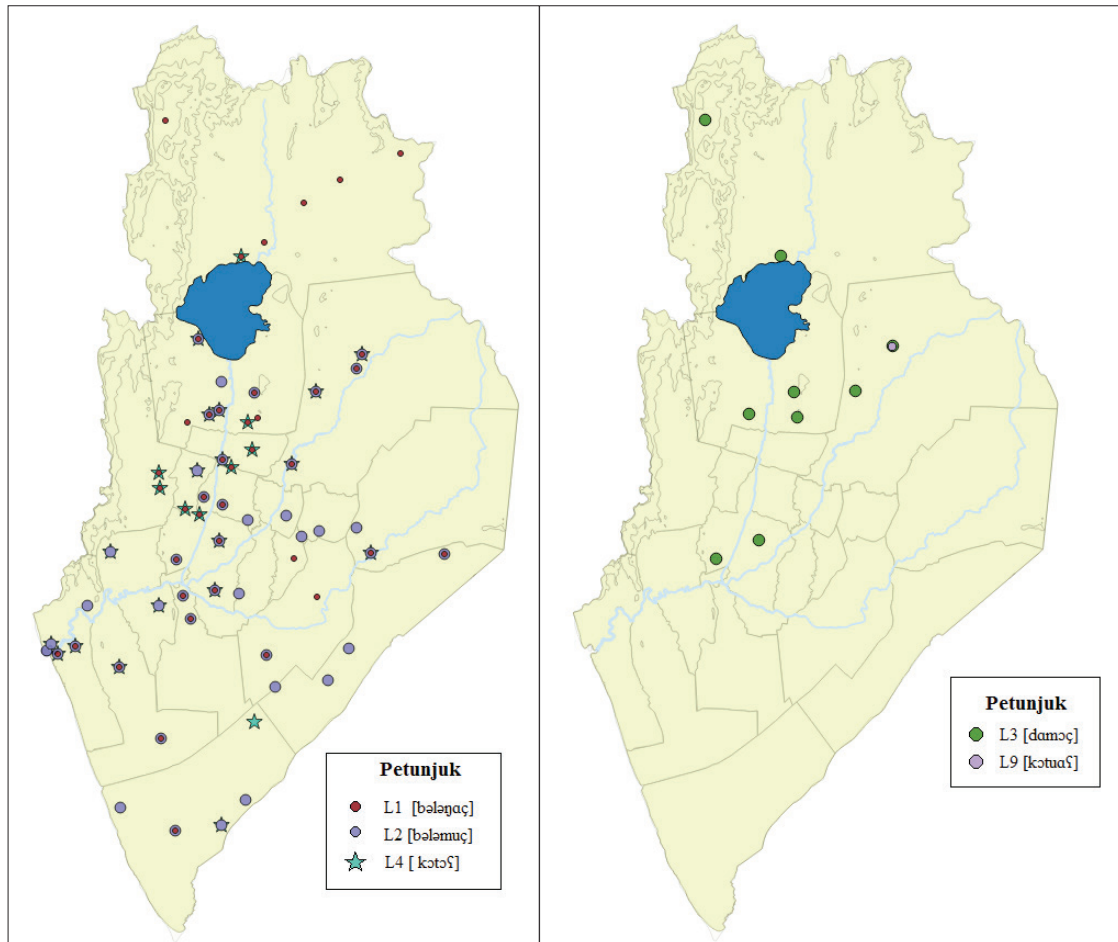
Seperti mana variasi bagi leksikal /baling/, kawasan tengah Perlis menjadi kawasan tumpuan pengaruh dialek. Begitu juga di Kuala Perlis. Sudah dihuraikan sebelum ini, Kuala Perlis merupakan

kawasan yang menarik pelancong untuk ke Pulau Langkawi. Maka, tidak hairan jika kawasan ini mempunyai pelbagai variasi sebutan. Manakala kawasan tengah, juga telah dihuraikan sejarah perpindahan masyarakat Siam ke kawasan ini. Tasik yang besar dan dua batang sungai yang berdekatan memudahkan aktiviti pertanian bagi meningkatkan ekonomi masyarakat.

L1 [bələŋaɕ] dapat dilihat pengaruhnya di serata negeri Perlis. Kawasan yang paling banyak menggunakan variasi ini ialah di kawasan tengah iaitu di mukim Beseri, Paya, dan Abi. Berdasarkan taburan ini, dapat dikatakan bahawa varisai L1 merupakan pengaruh dialek Melayu Kedah. Di kawasan Titi Tinggi, hampir semua kampung menggunakan variasi ini. Walaupun kawasan ini dikatakan dialek Melayu Thailand yang berpengaruh, namun pengkaji berpendapat penggunaan variasi L1 menunjukkan kekuatan pengaruh dialek Melayu Kedah. Antara ciri yang terdapat dalam dialek Melayu Thailand ialah ekasuku kata. Ciri ini tidak berlaku dalam L1. Hal ini mungkin disebabkan sebutan asal ialah tiga suku kata dan pemendekan kebiasaannya berlaku dalam perkataan dua suku kata. Begitu juga ciri vokal belakang separuh luas /ɔ/ pada suku kata akhir. Ciri ini juga tiada pada variasi ini. Maka, dapat disimpulkan bahawa L1 [bələŋaɕ] ialah dialek Melayu Kedah. Penyebaran dialek Melayu Kedah di Perlis tidak menghairankan kerana

RAJAH 2. Kekerapan penggunaan variasi leksikal /comot/

PETA 5. Taburan tiga variasi utama leksikal /comot/

sejarah menunjukkan bahawa Perlis pernah berada di bawah naungan kerajaan Kedah.

Seterusnya ialah variasi yang paling banyak digunakan iaitu L2 [bələmuɕ]. Dari aspek fonologi, tidak banyak perbezaan dengan L1 [bələŋaɕ]. Antara ciri unik yang ada pada kedua variasi ini ialah fonem /ç/ di akhir suku kata. Ciri ini merupakan ciri yang terdapat dalam dialek Melayu Kedah. Menarik tentang taburan variasi ini ialah langsung tidak terdapat di mukim Titi Tinggi. Mukim ini menggunakan variasi L1. Perbincangan tentang L1 [bələŋaɕ] di atas menunjukkan pengaruh dialek Melayu Kedah sampai ke Titi Tinggi. Namun L2 yang juga dialek Melayu Kedah tidak digunakan di kawasan ini.

Rumusan kecil yang dapat dibuat ialah pengaruh dialek Melayu Kedah di Titi Tinggi, walaupun wujud, tetapi tidak begitu kuat. Taburan L2 dilihat secara kasarnya berada di lain-lain mukim. Leksikal ini boleh dikatakan turut tersebar bersama dengan L1. Oleh kerana kedua-duanya variasi dialek

Melayu Kedah, maka mudah untuk tersebar di mukim-mukim di Perlis.

Variasi ketiga yang paling kerap digunakan ialah L4 [kətɔŋ]. Variasi ini sebenarnya sangat hampir dengan sebutan bahasa Melayu standard iaitu /kotor/. Perubahan /r/ menjadi /ɣ/ menunjukkan ciri dialek Melayu Kedah. Penyebaran variasi L4 hampir sama dengan L2. Hanya di mukim Titi Tinggi sahaja variasi ini tidak digunakan. Berdasarkan tiga variasi utama iaitu L1 [bələŋaɕ], L2 [bələmuɕ] dan L4 [kətɔŋ], dialek Melayu Kedah paling berpengaruh di Perlis.

Perbincangan diteruskan lagi dengan meneliti dua lagi variasi yang signifikan dengan variasi dialek yang terdapat di Perlis. Pengkaji berpendapat bahawa dua variasi ini mempunyai pengaruh dialek Melayu Satun. Variasi yang dimaksudkan ialah L3 [damɔɕ] dan L9 [kətuaɕ]. Bagi mendapatkan gambaran yang jelas, peta 4.x dihasilkan. L3 [damɔɕ] mempunyai ciri yang terdapat dalam dialek Melayu Satun iaitu vokal belakang separuh luas /ɔ/ pada

suku kata akhir. Tambahan pula, penyebarannya tertumpu di kawasan utara Perlis iaitu Titi Tinggi, Beseri dan Chuping. Berdasarkan peta 4.9, taburan L3 berdekatan dengan tasik dan sungai. Kawasan ini menunjukkan kawasan tumpuan penduduk Siam Satun. Sejarah kedatangan masyarakat ini ke negeri Perlis telah dihuraikan sebelum ini. Maka, dapat disimpulkan L3 sebagai dialek Melayu Satun.

Variasi terakhir bagi leksikal /comot/ yang dipilih untuk dihuraikan ialah L9 [kɔtuɑŋ]. Pada sebutannya, L9 hampir sama dengan L4 [kɔtɔŋ]. Kedua-dua variasi boleh dirujuk sebagai /kotor/ dalam bahasa Melayu standard. Apa yang membezakan L9 dengan dialek Melayu Kedah, L4 ialah sebutan pada suku kata terakhir. Terdapat dua rumus yang boleh dikaitkan dengan perubahan ini. Pertama ialah perendahan vokal di mana vokal /o/ menjadi /ɔ/. Seterusnya berlaku penyisipan vokal /ɑ/ selepas vokal /ɔ/. Adakah perubahan ini masih lagi menunjukkan L4 sebagai dialek Melayu Kedah?

Menerusi buku yang sama, beliau menerangkan terdapat dua subdialek di Perlis iaitu subdialek Kedah Utara dan subdialek Perlis. Tambahan pula, subdialek Perlis ini disamakan dengan dialek yang dituturkan oleh penduduk Langkawi. Lalu, dinamakan semula menjadi subdialek Perlis-Langkawi. Dalam perbincangan sebelum ini, dialek Melayu Kedah yang digunakan oleh pengkaji dapat disamakan dengan subdialek Kedah Utara yang digunakan oleh Asmah (1985). Persoalan seterusnya yang timbul adakah subdialek Perlis yang dimaksudkan oleh Asmah ialah sama dengan dialek Melayu Satun yang dibincangkan oleh pengkaji? Beliau ada memberikan contoh leksikal yang terdapat dalam subdialek Perlis. Pengkaji menjadualkan data tersebut seperti berikut;

JADUAL 1. Perbandingan variasi dialek (dipetik dan disesuaikan daripada Asmah, 1985)

Bahasa Melayu Standard	Dialek Melayu Kedah	Subdialek Melayu Perlis
bubur	buboR	bubuaR
kundur	kundoR	kun ^d uaR
longsor	longsoR	longsoaR

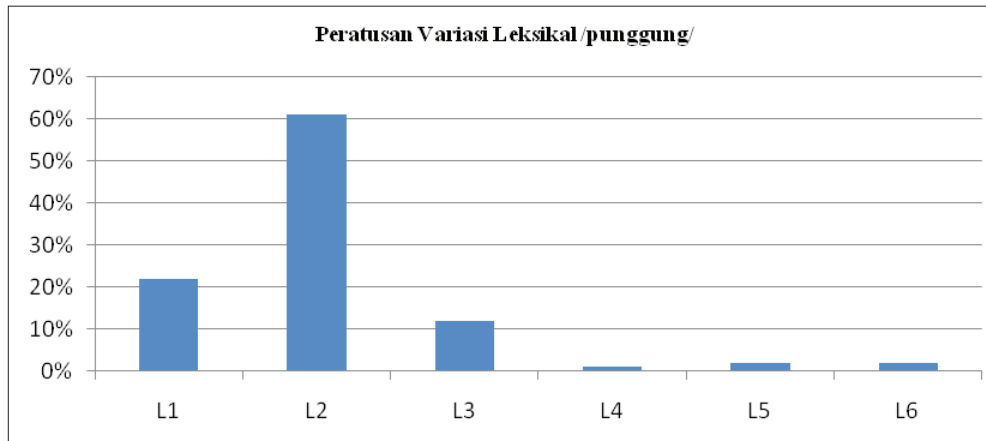
Asmah menyatakan dalam sub dialek Perlis, vokal /u/ dan /o/ dalam urutan /-ur/ dan /-or/ mengalami perangkapan menjadi /ua/. Beliau turut memberikan contoh kawasan yang menggunakan sub dialek ini. Antara kawasan yang dinyatakan ialah Mata Air, Datuk Kayaman, Panggas, Ngulang,

Chuping, Beseri, Paya dan Padang Malau. Kawasan merangkumi utara dan tengah Perlis. Kawasan inilah yang setakat perbincangan ini, menunjukkan pengaruh dialek Melayu Siam. Berdasarkan contoh yang diberikan oleh Asmah, L9 [kɔtuɑŋ] mempunyai ciri sebutan yang sama. Keadaan ini dapat dilihat jelas menerusi suku kata terakhir. Tambahan pula, kehadirannya di Kampung Masjid di mukim Chuping adalah sama dengan kawasan yang diberikan oleh Asmah. Oleh yang demikian, pengkaji berpendapat bahawa L9 merupakan sebahagian daripada dialek Perlis asli. Pengkaji akan merujuknya sebagai subdialek Melayu Perlis. Penggunaannya paling sedikit jika dibandingkan dengan variasi lain. Hal ini dapat dikaitkan dengan beberapa faktor.

Faktor pertama ialah variasi ini hanya digunakan oleh responden warga tua yang berumur 60 puluh tahun ke atas. Generasi yang lebih muda lebih banyak menggunakan variasi lain seperti L1 [bəlɔŋɑç], L2 [bəlɔmuç], dan L4 [kɔtɔŋ]. Oleh kerana kurangnya variasi ini digunakan, maka ianya boleh dikatakan semakin pupus. Tambahan pula, penutur warga tua ini turut terkesan dengan dialek yang lebih diketahui umum seperti dialek Melayu Kedah dan dialek Melayu Satun. Ini dapat dilihat menerusi variasi leksikal sebagaimana ditunjukkan dalam jadual 4.2. Penggunaan subdialek ini di kawasan utara Perlis dapat juga dikaitkan dengan faktor muka bumi. Kawasan yang disebutkan oleh Asmah (1985) mempunyai bukit-bukau, hutan, tasik dan sungai. Kawasan ini menjadi tumpuan bagi penduduk asli di Perlis untuk membina penempatan. Lama kelamaan, generasi yang menggunakan subdialek Melayu Perlis semakin berkurangan.

Seterusnya ialah variasi bagi leksikal /punggong/. terdapat enam variasi utama iaitu L1 [puŋgɔŋ], L2 [puŋkɔŋ], L3 [ɖʒubɔŋ], L4 [puŋkwaŋ], L5 [puŋkwaŋ], L6 [ɖʒubwaŋ]. Bagi mendapatkan gambaran yang lebih jelas, carta di bawah dibentuk.

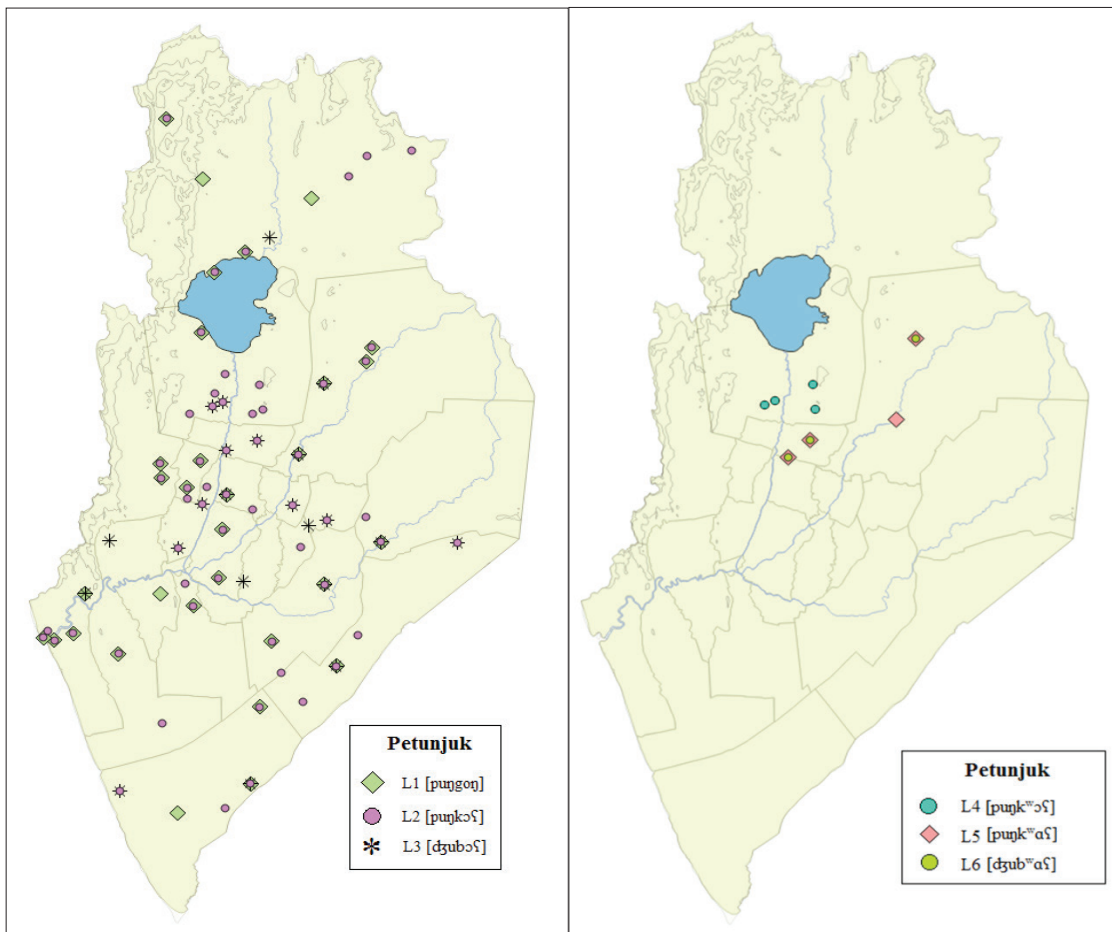
Carta di atas menunjukkan L2 [puŋkɔŋ] paling tinggi peratusan penggunaannya dalam kalangan responden. Dengan jumlah 61%, L2 jauh meninggalkan variasi lain. Jumlah yang besar menunjukkan variasi ini menjadi sebutan umum bagi masyarakat di Perlis. Tempat kedua tertinggi ialah L1 [puŋgɔŋ] dengan 22% manakala ketiga tertinggi ialah L3 [ɖʒubɔŋ]. Tiga lagi variasi menunjukkan peratusan yang amat sedikit. L5 [puŋkwaŋ] dan L6 [ɖʒubwaŋ] masing-masing mencatat 2% manakala variasi dengan peratusan terendah ialah L4 [puŋkwaŋ] dengan 1% sahaja.

RAJAH 3. Kekerapan penggunaan variasi leksikal /punggung/

Walaupun terdapat perbezaan peratusan yang ketara, setiap variasi perlu diteliti kerana masing-masing mungkin membawa pengaruh dialek yang berbeza. Bagi analisis lanjut, pengkaji terlebih dahulu meneliti tiga variasi utama iaitu L2, L1 dan L3. Peta 6 dihasilkan bagi mendapatkan gambaran yang lebih jelas.

Berdasarkan peta di atas, taburan L1 [puŋgɔŋ] dan L2 [puŋkɔŋ] dapat dilihat serata di Perlis. Bagi leksikal L3 [ɗʒubɔŋ] pula taburannya hampir sekata namun kurang digunakan terutamanya di mukim Titi Tinggi, Hutan Aji dan Kayang. L1 jika dibandingkan dengan kata kunci /punggung/, terdapat banyak persamaan. Keadaan ini menunjukkan variasi ini

PETA 6. Taburan enam variasi utama bagi leksikal /punggung/ di Perlis.

merupakan pengaruh bahasa Melayu standard tanpa perubahan yang besar. Penggunaan yang kurang menunjukkan penduduk Perlis masih lagi terikat dengan dialek tempatan. Walaupun demikian, sebarannya ke hampir seluruh Perlis menunjukkan pengaruh bahasa Melayu standard masih ada.

Penyebaran L2 [puŋkɔŋ] dan L3 [ɟubɔŋ] dapat dikatakan seragam dan berada di seluruh mukim kajian. Kedua-dua variasi ini mempunyai persamaan dari aspek sebutan di mana fonem /ŋ/ digunakan pada akhir perkataan. Ciri ini menunjukkan pengaruh dialek Melayu Kedah. Taburannya juga tidak terbatas di kawasan selatan Perlis sahaja. Oleh sebab itu, pengkaji berpendapat kedua-dua variasi ini merupakan dialek Melayu Kedah.

Setakat analisis tiga variasi ini, dialek Melayu Kedah paling berpengaruh. Situasi ini tidak menghairankan kerana variasi bagi leksikal sebelum ini iaitu /baling/ dan /comot/ turut menunjukkan pengaruh yang sama. Namun tiga variasi utama bagi leksikal /punggung/ tidak menampakkan unsur atau pengaruh dialek Melayu Satun. Pun begitu, perbincangan diteruskan lagi dengan tiga lagi variasi yang digunakan di Perlis. Variasi yang dimaksudkan ialah L4 [puŋkwaŋ], L5 [puŋkwaŋ] dan L6 [ɟubwaŋ]. Penggunaan variasi ini sangat sedikit dan hanya digunakan di beberapa mukim sahaja. Bagi mendapat gambaran yang lebih jelas, peta taburan variasi L4, L5 dan L6 dibentuk.

Berdasarkan peta di atas, variasi L4 [puŋkwaŋ], L5 [puŋkwaŋ] dan L6 [ɟubwaŋ] hanya tersebar di mukim Beseri, Chuping dan Paya. Keadaan ini menunjukkan variasi jarang digunakan dan terbatas penyebarannya. Dalam perbincangan leksikal /comot/, pengkaji telah menunjukkan bahawa terdapat satu variasi leksikal yang menunjukkan pengaruh subdialek Melayu Perlis iaitu [kɔtuaŋ]. Jika dibandingkan dengan L4, L5 dan L6, terdapat persamaan yang boleh diketemui. L4 dan L5 dari aspek morfologi boleh dikatakan berasal daripada L2 [puŋkɔŋ]. Bermakna, keduanya ialah dialek Melayu Kedah. Namun begitu, perubahan yang berlaku pada suku kata kedua menunjukkan L4

dan L5 membawa ciri subdialek Melayu Perlis sebagaimana pendapat Asmah Haji Omar (1985). Mengambil L2 sebagai input, berlaku penyisipan fonem /w/ maka terhasillah L4. L5 boleh dikatakan sebagai variasi sebutan kepada L4 kerana terdapat perbezaan kecil pada vokal dalam suku kata terakhir. L4 menggunakan /ɔ/ manakala L5 menggunakan /a/. Begitu juga dengan L6 yang boleh dikatakan berubah daripada L3 [ɟubɔŋ]. Oleh itu, pengkaji berpendapat bahawa ketiga-tiga variasi L4, L5, dan L6 merupakan subdialek Melayu Perlis. Taburan bagi variasi ini juga meliputi kawasan subdialek ini sebagaimana yang dinyatakan oleh Asmah (1985).

Perbincangan mengenai variasi leksikal terakhir iaitu /punggung/ memperlihatkan wujudnya pengaruh subdialek Melayu Perlis yang lebih luas berbanding apa yang dijumpai dalam variasi leksikal kedua, /comot/. Walaupun penggunaannya masih kecil berbanding dialek Melayu Kedah yang tersebar di seluruh negeri Perlis, namun penemuan subdialek ini menunjukkan masih ada penutur yang menggunakannya.

VARIASI LEKSIKAL MEWAKILI VARIASI DIALEK

Berdasarkan kajian ini, pengkaji berjaya menemui dua dialek iaitu dialek Melayu Kedah dan dialek Melayu Satun serta satu subdialek yang dikenali sebagai subdialek Melayu Perlis. Pengkaji membawakan sebahagian data dan dirumuskan dalam bentuk jadual seperti Jadual 2.

Berdasarkan jadual ini, terdapat perbezaan dari sudut fonologi dan juga morfologi antara ketiga-tiga subdialek. Perkara telah dibincangkan lanjut di atas. Antara ciri yang terdapat dalam dialek Melayu Satun ialah ekasukata seperti [taɔʔ]. Manakala dalam subdialek Melayu Perlis pula ciri yang dominan ialah perangkapan vokal /ua/. Misalnya dalam [kɔtuaŋ]. Dialek Melayu Kedah pula sangat banyak dan mendominasi variasi yang digunakan oleh responden. Antara cirinya adalah berlakunya

JADUAL 2. Pengkategorian variasi leksikal mengikut dialek

Leksikal	Dialek Melayu Kedah	Dialek Melayu Satun	Subdialek Melayu Perlis
/baling/	balin, lempaŋ, puŋgaj, tudzu	taɔʔ, tɔŋalɔŋ	
/comot/	bəlɔŋaɕ, bəlɔmuɕ, kɔtɔŋ, hudɔh, bəlutin	damɔɕ,	kɔtuaŋ
/punggung/	puŋgoŋ, puŋkɔŋ, ɟubɔŋ		puŋk ^w ɔŋ, puŋk ^w aŋ, ɟub ^w aŋ

proses faringealisasi di mana /r/ pada akhir kata bertukar menjadi /s/. Oleh kerana tidak semua ciri ini ada pada setiap variasi, maka pengkaji melihat kepada taburannya. Taburan pada kawasan tertentu menunjukkan ianya mewakili dialek tertentu. Bagi tujuan itu, pengkaji menggunakan aplikasi ArcGIS.

ISOGLOS DIALEK DI PERLIS

Pembinaan peta dalam kajian ini bersifat teknikal. Bagi mendapatkan hasil yang baik, pengkaji menggunakan aplikasi ArcGIS. Menggunakan aplikasi ini, pengkaji dapat melihat taburan variasi dengan tepat dan terperinci. Berdasarkan taburan inilah, persempadanan dialek dapat dibentuk. Dalam bahagian ini, pengkaji akan merumuskan kawasan taburan bagi setiap dialek dan subdialek yang ditemui di Perlis.

Bagi dialek Melayu kedah, seluruh negeri Perlis menerima pengaruhnya. Keadaan ini dapat dilihat menerusi variasi dialek ini yang tersebar di seluruh negeri Perlis. Berdasarkan variasi tiga leksikal yang dikaji, dialek Melayu Kedah paling dominan penggunaannya. Namun begitu, pengaruh dialek ini boleh dikatakan lebih kuat di kawasan selatan Perlis. Kawasan yang dimaksudkan ialah mukim Sanglang, Kayang, Kuala Perlis, Hutan Aji, Arau, Kangar, Kurong Anai, Jejawi, Sena dan Bintong. Hal ini kerana kawasan selebihnya turut dipengaruhi oleh variasi dialek lain.

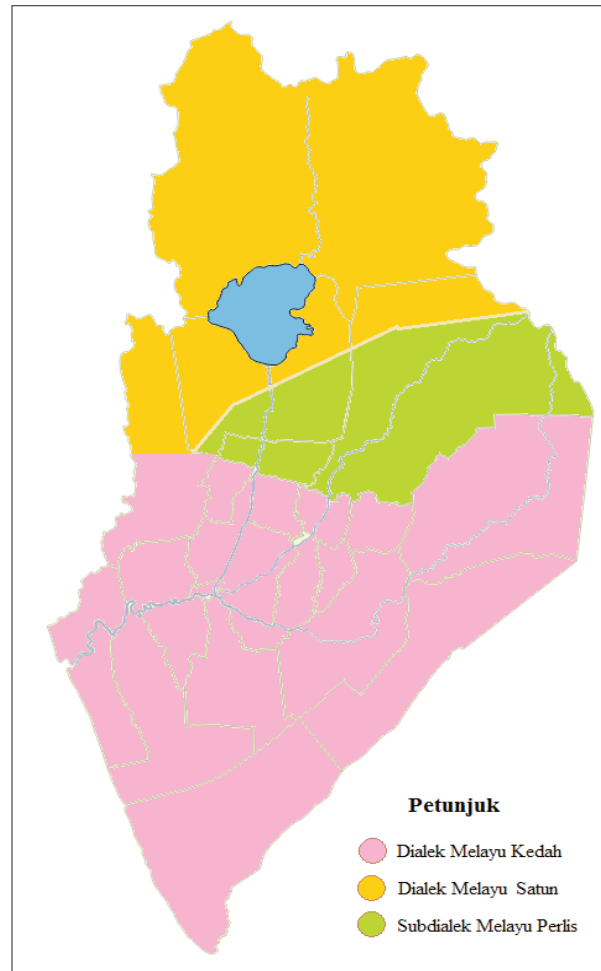
Dialek kedua yang paling berpengaruh di Perlis ialah dialek Melayu Satun. Variasi leksikal yang mempunyai pengaruh dialek ini banyak tersebar di kawasan utara Perlis seperti Tititinggi, Beseri, Chuping, Paya dan sekitarnya.

Pertembungan antara dialek Melayu kedah dan dialek melayu Satun turut disertai oleh subdialek Melayu Perlis. Subdialek ini walaupun pengaruhnya agak kecil, namun masih lagi digunakan di beberapa kawasan. Kawasan yang dimaksudkan ialah di mukim Chuping, Paya, dan sebahagian mukim Beseri. Kawasan ini sebenarnya turut dipengaruhi dialek Melayu Kedah.

Bagi mendapatkan gambaran yang lebih jelas, pengkaji merumuskan persempadanan dialek di Perlis sebagaimana Peta 7.

FAKTOR PENYEBARAN DIALEK

Dalam membahaskan faktor penyebaran dialek di Perlis, pengkaji telah memfokuskan kepada dua

PETA 7. Persempadanan dialek di Perlis

faktor utama iaitu faktor sejarah dan faktor geografi. Faktor sejarah mengimbau kembali peristiwa yang berlaku yang melibatkan Perlis, kerajaan Kedah serta kerajaan Siam. Manakala faktor geografi pula meneliti ciri fizikal yang berada di asatu-satu kawasan yang boleh menarik masyarakat untuk membuat penempatan dan hidup bersosial.

Secara ringkas, Perlis pada asalnya berada di bawah pemerintahan kerajaan Kedah. Pada masa yang sama, terdapat kerajaan Siam yang bersempadan dengan Kedah. Perlis pula berada di tengah-tengah antara dua kerajaan besar ini. Peperangan telah berlaku antara dua kerajaan ini dan menyaksikan Perlis memilih untuk berpihak kepada Siam. Setelah peperangan berlalu, Perlis diberikan pemerintahan sendiri oleh Siam. Sewaktu peperangan, migrasi berlaku. Ramai penduduk di Siam lari untuk mendapatkan perlindungan sehingga ke negeri Perlis.

Perpindahan ini boleh dikaitkan dengan faktor geografi. Bagi membuat penempatan, antara ciri yang penting ialah sumber air dan makanan.

Masyarakat Siam yang berpindah memilih kawasan berbukit dan hutan bagi mengelakkan terlibat dalam kancang peperangan. Di Perlis, kawasan Tititinggi dan Berseri mempunyai bukit bukau, sungai dan tasik yang besar. Oleh sebab itu, mereka dikatakan memilih untuk bermasyarakat di kawasan ini dan sekitarnya. Oleh sebab itu, pengaruh dialek Melayu Satun boleh dilihat berada di kawasan ini. Faktor masa pula menyebabkan dialek ini turut tersebar di kawasan-kawasan lain. Penyebaran dialek Melayu Kedah pula tidak asing lagi kerana Perlis telah lama berada di bawah pemerintahan Kedah sebelum terpisah.

KESIMPULAN

Kajian ini telah menggunakan tiga leksikal bagi mendapatkan variasi yang berbeza yang digunakan oleh penduduk di Perlis. Variasi leksikal ini sebenarnya mewakili variasi dialek yang berpengaruh di Perlis. Hasilnya, pengkaji berjaya menemui dua dialek iaitu dialek Melayu Kedah dan dialek Melayu Satun serta satu subdialek yang dikenali sebagai subdialek Melayu Perlis. Bagi dialek Melayu kedah, seluruh negeri Perlis menerima pengaruhnya. Keadaan ini dapat dilihat menerusi variasi dialek ini yang tersebar di seluruh negeri Perlis.

Berdasarkan variasi tiga leksikal yang dikaji, dialek Melayu Kedah paling dominan penggunaannya. Namun begitu, pengaruh dialek ini boleh dikatakan lebih kuat di kawasan selatan Perlis. Kawasan yang dimaksudkan ialah mukim Sanglang, Kayang, Kuala Perlis, Hutan Aji, Arau, Kangar, Kurong Anai, Jejawi, Sena dan Bintong. Hal ini kerana kawasan selebihnya turut dipengaruhi oleh variasi dialek lain. Dialek kedua yang paling berpengaruh di Perlis ialah dialek Melayu Satun. Variasi leksikal yang mempunyai pengaruh dialek ini banyak tersebar di kawasan utara Perlis seperti Tititinggi, Beseri, Chuping, Paya dan sekitarnya. Pertembungan antara dialek Melayu kedah dan dialek Melayu Satun turut disertai oleh subdialek Melayu Perlis. Subdialek ini walaupun pengaruhnya agak kecil, namun masih lagi digunakan di beberapa kawasan. Kawasan yang dimaksudkan ialah di mukim Chuping, Paya, dan sebahagian mukim Beseri. Kawasan ini sebenarnya turut dipengaruhi dialek Melayu Kedah.

Dalam membahaskan faktor penyebaran dialek di Perlis, pengkaji telah memfokuskan kepada dua faktor utama iaitu faktor sejarah dan faktor geografi.

Secara ringkas, Perlis pada asalnya berada di bawah pemerintahan kerajaan Kedah. Pada masa yang sama, terdapat kerajaan Siam yang bersempadan dengan Kedah. Perlis pula berada di tengah-tengah antara dua kerajaan besar ini. Peperangan telah berlaku antara dua kerajaan ini dan menyaksikan Perlis memilih untuk berpihak kepada Siam. Setelah peperangan berlalu, Perlis diberikan pemerintahan sendiri oleh Siam. Sewaktu peperangan, migrasi berlaku. Ramai penduduk di Siam lari untuk mendapatkan perlindungan sehingga ke negeri Perlis. Perpindahan ini boleh dikaitkan dengan faktor geografi. Bagi membuat penempatan, antara ciri yang penting ialah sumber air dan makanan. Masyarakat Siam yang berpindah memilih kawasan berbukit dan hutan bagi mengelakkan terlibat dalam kancang peperangan. Di Perlis, kawasan Tititinggi dan Berseri mempunyai bukit bukau, sungai dan tasik yang besar. Oleh sebab itu, mereka dikatakan memilih untuk bermasyarakat di kawasan ini dan sekitarnya. Oleh sebab itu, pengaruh dialek Melayu Satun boleh dilihat berada di kawasan ini. Faktor masa pula menyebabkan dialek ini turut tersebar di kawasan-kawasan lain. Penyebaran dialek Melayu Kedah pula tidak asing lagi kerana Perlis telah lama berada di bawah pemerintahan Kedah sebelum terpisah.

Dalam satu-satu kawasan, boleh wujud beberapa variasi dialek. Keadaan ini disebabkan pengaruh dialek tidak terikat dengan sempadan kenegerian. Oleh itu, penelitian perlu dibuat bagi mendapatkan hasil yang tepat. Lebih-lebih lagi jika kawasan tersebut bersempadan dengan negara lain yang mempunyai sistem bahasa yang berbeza. Perlis telah menunjukkan keragaman dialeknnya. Hal ini turut menunjukkan wujudnya masyarakat berbilang bangsa yang telah lama hidup bersosial. Pada masa yang sama, faktor sejarah dan geografi perlu dihubungkan kerana kedua faktor inilah yang menuntukan pembentukan masyarakat di satu-satu kawasan. Dalam kajian dialek geografi ini, pembentukan peta banyak dibantu oleh aplikasi QGIS. Tanpa aplikasi ini, agak sukar untuk menunjukkan taburan variasi yang jelas dan tepat yang boleh membentuk isoglos dialek. Oleh itu, kelebihan yang ada pada aplikasi ini wajar digunakan malah dipertingkatkan fungsinya.

PENGHARGAAN

Kajian ini dibiayai oleh KEMENTERIAN PELAJARAN MALAYSIA, di bawah dana FRGS berkod FRGS/1/2015/SSI01/UKM/02/3.

RUJUKAN

- Asmah Haji Omar. 1993. *Susur galur bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Asmah Haji. Omar. 2008. *Ensiklopedia Bahasa Melayu*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka
- Ajid Che Kob. 1984. *Dialek geografi Pasir Mas*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Collins, J.T. 1983. *Dialek Ulu Terengganu*. Bangi: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan, Zaharani Ahmad, Nor Hashimah Jalaluddin & Harishon Radzi. 2016. Dialek sebagai satu alat pengajaran bahasa Melayu. *Journal of Global Business and Social Entrepreneurship* 2(2): 80-84.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan & Noriati Muhamad. 2017. Kata soal dalam Dialek Perlis. *Jurnal Akademika* 87(1): 177-187.
- Gillieron, J. & Edmont, E. 1986. *Sociolinguistic and language teaching*. New York: Cambridge University Press.
- Harishon binti Radzi, Fazal Mohamed bin Mohamed Sultan, Nor Hashimah binti Jalaluddin & Junaini binti Kasdan. 2018. *Menjejak warisan leksikal /cantik/ menerusi integrasi teknologi*. Kertas dibentangkan di Seminar Antarabangsa Linguistik dan Pembudayaan Bahasa Melayu, Kota Bharu, Kelantan.
- Ishak Saat. 2012. *Politik dan masyarakat Melayu Perak*. Batu Pahat: Universiti Tun Hussein Onn. Prosiding Seminar Antarabangsa Linguistik Dan Pembudayaan Bahasa Melayu Ke-10
- Portal Rasmi Jabatan Penerangan Malaysia, (atas talian) <http://pmr.penerangan.gov.my/> (20 April 2017).
- Mohammad Isa Othman. 1990. *Politik tradisional Kedah 1681-1942*. Kuala Lumpur: Dewan Bahasa dan Pustaka.
- Mohd Tarmizi Hasrah, Rahim Aman & Shahidi A.H. 2010. Variasi dialek Pahang: Keterpisahan berasaskan jaringan sungai. *Jurnal Melayu* 5: 315-332.
- Noriah Mohamed & Omar Yusoff. 2010. Tinjauan identiti dan bahasa hibrid dalam kalangan Samsam, Baba Nyonya dan Jawi Peranakan di Utara Semenanjung Malaysia. *Sari-International Journal of the Malay World and Civilisation* 28(2): 35-61.
- Nor Hashimah Jalaluddin, Norlisafina Sanit, Zaharani Ahmad dan Harishon Radzi. 2016. Variasi kata ganti nama dialek di Pesisir Perak: analisis Geographical Information System (GIS). *GEMA Online^o Journal of Language Studies* 16(1): 109-123.
- Nor Hashimah Jalaluddin. 2018. Dialek Melayu di Perak: Analisis Geolinguistik. *International Journal of the Malay World and Civilisation* 6(2), 2018: 69-82.
- Onishi, T.2010. Analyzing dialectological distributions of Japanese. *Dialectologia Journal* 1(2010): 123-135.
- Siti Noraini Hamzah & Nor Hashimah Jalaluddin. 2018. Kepelbagaian Varian Leksikal Dialek di Perak: Pendekatan Geographical Information System. *Akademika* 88(1), April 2018:137-152.
- Teeraroanarat, S dan Tigsabadh, K. 2011. A GIS-based approach for dialect boundary studies. *Jurnal Dialectologia of Universitat de Barcelona* 6: 55-75.
- Fazal Mohamed Mohamed Sultan
Program Linguistik
Pusat Literasi dan Transformasi Sosiobudaya
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43000 Bangi
Selangor
Malaysia
E-mail: fazal@ukm.edu.my
- Nor Hashimah Jalaluddin
Pusat Literasi dan Transformasi Sosiobudaya
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43000, Bangi, Selangor
E-mail: shima@ukm.edu.my
- Harishon Radzi
Pusat Literasi dan Transformasi Sosiobudaya
Universiti Kebangsaan Malaysia
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43000, Bangi, Selangor
E-mail: naslin@ukm.edu.my
- Junaidi Kasdan
Pusat Literasi dan Transformasi Sosiobudaya
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan
Universiti Kebangsaan Malaysia
43000, Bangi, Selangor
Universiti Kebangsaan Malaysia
E-mail: junaini@ukm.edu.my
- Muhammad Faiz Aizuddin Suhami
Yayasan Inovasi Malaysia
Unit L3-E-1A & L3-E-1B,
Level 3, Enterprise 4,
Technology Park Malaysia,
57000 Bukit Jalil, Kuala Lumpur
E-mail: faiz@yim.my

Received: 9 October 2018

Accepted: 12 June 2019